

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

660

MALEZI YA ELIMU YA AWALI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2001

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka sehemu **B** na swali **moja (1)** kutoka sehemu **C**.
3. Sehemu **A** ina alama 36, sehemu **B** ina alama 40 na sehemu **C** ina alama 24.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A

1. Eleza maana ya ujifunzaji shirikishi kwa mtoto wa elimu ya awali.

Ujifunzaji shirikishi ni mbinu ya kufundisha ambapo mtoto hushiriki kikamilifu katika mchakato wa kujifunza. Badala ya kusikiliza tu maelekezo ya mwalimu, mtoto anahusishwa moja kwa moja katika michezo, mijadala, na shughuli za vitendo.

Ujifunzaji huu unahusisha kushirikiana kati ya mwalimu na wanafunzi. Mtoto hupata nafasi ya kuuliza maswali, kutoa maoni, na kushiriki katika ufumbuzi wa changamoto zinazojitokeza.

Pia ujifunzaji shirikishi huwapa watoto fursa ya kujifunza kutoka kwa wenzao. Kupitia kazi za vikundi, watoto hujifunza kushirikiana na kugawana maarifa kwa pamoja.

2. Taja faida nne (4) za michezo ya kihesabu kwa watoto wa elimu ya awali.

Faida ya kwanza ni kwamba michezo ya kihesabu huimarisha uwezo wa mtoto wa kufikiri kimantiki. Watoto wanapohesabu vitu wanajifunza kutatua matatizo kwa kutumia mantiki.

Faida ya pili ni kujenga kumbukumbu. Michezo ya kurudia kuhesabu namba husaidia watoto kuzikumbuka kwa urahisi na kuzitumia baadaye.

Faida ya tatu ni kukuza umakini. Michezo hii humfundisha mtoto kushirikisha akili yake kwa uangalifu ili aweze kupata majibu sahihi.

Faida ya nne ni kukuza ujasiri. Mtoto anapoweza kuhesabu kwa mafanikio, hujisikia fahari na kuwa na ujasiri wa kushiriki zaidi katika masomo.

3. (a) Taja mambo mawili yanayosaidia kukuza afya ya mtoto wa elimu ya awali.

Jambo la kwanza ni lishe bora yenye vyakula vyote muhimu kwa ukuaji wa mwili na akili.

Jambo la pili ni michezo na mazoezi ya mara kwa mara yanayojenga mwili na kuimarisha afya.

(b) Eleza umuhimu wa kila jambo ulilotaja.

Lishe bora ni muhimu kwa sababu humjengea mtoto kinga ya mwili na nguvu za kutosha kushiriki katika shughuli za kila siku na masomo.

Michezo na mazoezi ni muhimu kwa sababu huchangia ukuaji wa misuli, uimara wa mifupa na afya ya jumla ya mtoto.

4. Kwa nini hadithi ni muhimu kwa maendeleo ya mtoto?

Hadithi huendeleza lugha ya mtoto. Kupitia kusikiliza na kusimulia hadithi, mtoto hujifunza maneno mapya na jinsi ya kuyatumia kwa ufasaha.

Hadithi hujenga ubunifu wa mtoto. Mtoto anapofikiria matukio na wahusika katika hadithi, hujifunza kubuni mawazo mapya na kufikiria kwa undani.

Hadithi pia humjengea mtoto maadili. Kupitia wahusika wa hadithi, mtoto hujifunza tofauti kati ya mema na mabaya na namna ya kuishi vizuri na wengine.

5. Eleza maana ya mbinu shirikishi za ufundishaji.

Mbinu shirikishi ni njia za kufundisha zinazomjumuisha mtoto moja kwa moja katika mchakato wa ujifunzaji. Badala ya mwalimu kufundisha kwa kueleza tu, mtoto anahusishwa katika vitendo vya moja kwa moja.

Mbinu hizi ni pamoja na michezo, mijadala, kazi za makundi na majaribio ya vitendo. Lengo ni kumfanya mtoto ajifunze kwa kufanya, kushirikiana na kushiriki kikamilifu.

6. Taja njia nne (4) za kuimarisha nidhamu chanya kwa mtoto wa elimu ya awali.

Njia ya kwanza ni kumpongeza mtoto anapofanya jambo sahihi. Hii humtia moyo kuendelea kufanya vizuri.

Njia ya pili ni kumpa mtoto nafasi ya kueleza makosa yake badala ya kumwadhibu mara moja.

Njia ya tatu ni kutumia mfano wa mwalimu. Mtoto huiga matendo ya mwalimu, hivyo mwalimu akionyesha nidhamu nzuri mtoto hujifunza pia.

Njia ya nne ni kuweka kanuni chache na rahisi kueleweka, ambazo mtoto anaweza kuzifuata kwa urahisi.

7. Eleza jinsi michezo ya makundi inavyomsaidia mtoto kijamii.

Michezo ya makundi humfundisha mtoto kushirikiana na wenzake. Katika michezo hii mtoto hujifunza kugawana, kutii kanuni na kusubiri zamu.

Pia michezo ya makundi humsaidia mtoto kujenga urafiki mpya. Kupitia michezo, watoto hujenga uhusiano wa kijamii unaowasaidia kuwa karibu zaidi.

Aidha michezo ya makundi humsaidia mtoto kujifunza kutatua migogoro. Wanapogombana au kutokubaliana katika mchezo, watoto hujifunza namna ya kutafuta suluhu kwa amani.

8. Toa mifano ya michezo mitatu (3) ya kukuza ubunifu wa mtoto.

Mfano wa kwanza ni kuchora. Mtoto anapotumia rangi na karatasi hujenga mawazo mapya ya kisanii.

Mfano wa pili ni kuigiza. Kupitia michezo ya kuigiza mtoto hujenga mawazo ya kubuni matukio na majukumu mapya.

Mfano wa tatu ni utungaji wa nyimbo rahisi. Kupitia nyimbo, mtoto hujifunza kutumia maneno na sauti kwa ubunifu.

9. Eleza nafasi ya lishe bora katika ukuaji wa mtoto wa elimu ya awali.

Lishe bora humsaidia mtoto kukua kimwili kwa afya. Inajenga mifupa, misuli na meno imara, hivyo kumuwezesha kushiriki kikamilifu katika michezo na masomo.

Lishe bora pia huchangia katika ukuaji wa akili. Watoto wanaopata chakula chenye virutubisho kamili huwa na uwezo mzuri wa kukumbuka na kufikiri.

Lishe bora huimarisha kinga ya mwili wa mtoto. Hii humfanya awe na afya njema na kuepuka magonjwa ambayo yanaweza kudumaza maendeleo yake ya kielimu.

SEHEMU B

10. Jadili nafasi ya michezo ya lugha katika kukuza uelewa wa mtoto.

Michezo ya lugha humsaidia mtoto kujifunza maneno mapya. Wakati wa michezo hii, mtoto huongeza msamiati na hujua namna ya kuyatumia maneno kwa ufasaha.

Michezo hii pia hujenga uwezo wa mawasiliano. Mtoto hujifunza kuzungumza kwa ujasiri mbele ya wenzake na kueleza mawazo yake.

Aidha michezo ya lugha hujenga kumbukumbu. Kupitia kurudia maneno na nyimbo, mtoto huhifadhi lugha na kuitumia kwa urahisi.

Michezo ya lugha pia huendeleza fikra za ubunifu. Mtoto anapounda sentensi mpya au maneno ya kubuni, anajifunza kufikiri kwa njia ya kipekee.

11. Eleza changamoto za kuandaa vifaa vya kufundishia elimu ya awali na mbinu za kuzikabili.

Changamoto ya kwanza ni gharama kubwa za vifaa vya kisasa. Mara nyingi shule hazina bajeti ya kutosha kununua vitabu au vifaa vya kielimu. Njia ya kutatua ni kutumia vifaa vya asili vilivyopo katika jamii kama mawe, mchanga na vijiti.

Changamoto ya pili ni upungufu wa ubunifu kwa baadhi ya walimu. Wakati mwingine mwalimu hushindwa kubuni vifaa vya kufundishia kwa kutumia rasilimali zilizopo. Njia ya kushughulikia hili ni kutoa mafunzo ya mara kwa mara ya ubunifu kwa walimu.

Changamoto ya tatu ni upatikanaji mdogo wa vifaa kwenye maeneo ya vijijini. Njia ya kutatua ni kushirikiana na jamii kutengeneza vifaa rahisi na vinavyopatikana kwa urahisi.

12. Jadili faida za kumshirikisha mtoto katika kupanga shughuli za darasani.

Kumshirikisha mtoto kunamjengea uwajibikaji. Anapohusishwa na kupanga shughuli, hujifunza kuwa sehemu ya maamuzi na kuheshimu taratibu.

Pia huongeza motisha ya kujifunza. Mtoto anayejua ameshiriki kupanga anakuwa na shauku kubwa ya kushiriki katika shughuli hizo.

Aidha, kumshirikisha mtoto hujenga stadi za kijamii. Watoto wanaposhirikiana kupanga shughuli hujifunza kushauriana na kukubaliana kwa pamoja.

13. Eleza nafasi ya michezo ya jadi katika malezi ya mtoto.

Michezo ya jadi huendeleza utamaduni wa jamii. Kupitia michezo hii mtoto hujifunza mila na desturi ambazo husaidia kuutunza urithi wa jamii yake.

Michezo ya jadi hujenga mshikamano wa kijamii. Watoto wanapocheza michezo ya jadi hujifunza kushirikiana, kushindana kwa heshima na kuishi kwa mshikamano.

Aidha michezo ya jadi hujenga afya ya mtoto. Michezo mingi ya jadi huhusisha harakati za mwili ambazo huimarisha misuli na ustawi wa mtoto.

SEHEMU C

14. Eleza umuhimu wa nidhamu chanya kwa mtoto wa elimu ya awali.

Nidhamu chanya humfundisha mtoto maadili bila kumwogopesha. Kupitia nidhamu hii mtoto hujifunza kwa njia ya ushauri na mfano bora.

Nidhamu chanya hujenga heshima kati ya mtoto na mwalimu. Mtoto hujifunza kumtii mwalimu kwa hiari na sio kwa kulazimishwa.

Aidha nidhamu chanya humjengea mtoto ujasiri na kujitegemea. Anapopewa nafasi ya kujirekebisha kwa upendo, hujifunza kufanya maamuzi sahihi maishani.

15. Jadili changamoto zinazoweza kutokea wakati wa kushirikisha wazazi katika elimu ya awali.

Changamoto ya kwanza ni ukosefu wa muda wa wazazi. Wazazi wengi hushindwa kushiriki kwa sababu ya majukumu ya kazi au biashara.

Changamoto ya pili ni uelewa mdogo kuhusu umuhimu wa elimu ya awali. Wazazi wengine huona kama ni sehemu ya kupoteza muda na si msingi wa elimu ya mtoto.

Changamoto ya tatu ni tofauti za kiuchumi. Wazazi maskini huona ugumu kushiriki kwenye michango au vifaa vinavyohitajika shuleni.

16. Eleza mbinu za kutumia michezo kama chombo cha kufundishia maadili.

Mbinu ya kwanza ni kutumia michezo ya kuigiza. Kupitia michezo hii watoto hujifunza tofauti kati ya tabia njema na mbaya kwa vitendo.

Mbinu ya pili ni kutumia nyimbo na mashairi yenye mafunzo ya maadili. Watoto wanaporudia nyimbo hizi hujifunza thamani za heshima na mshikamano.

Mbinu ya tatu ni kutumia michezo ya kushirikiana. Michezo ya kugawana na kusaidiana huwafundisha watoto maadili ya mshirikiano na upendo.

Mbinu ya nne ni kutumia michezo ya jadi yenye mafunzo ya kijamii. Michezo hii hubeba maadili ya kitamaduni ambayo huelekeza watoto kuishi kwa heshima katika jamii.